

سوگیری رسانه‌ای

چگونه سوگیری و تبلیغات را
در رسانه‌ها تشخیص دهیم

ریچارد پل و لیندا الدر

ترجمه

مهدی خسروانی

فرهنگ‌نشر نو

با همکاری نشر آسیم

تهران - ۱۳۹۶

سوگیری رسانه‌ای

چگونه سوگیری و تبلیغات را در رسانه‌ها

تشخیص دهیم

ترجمه مهدی خسروانی

How to Detect Media Bias & Propaganda:
In National and World News, 3rd Ed., 2004

فرهنگ‌نشر نو تهران، خیابان میرعماد، خیابان سیزدهم، شماره سیزده

تلفن ۸۸۷۴۰۹۹۱

چاپ اول ۱۳۹۶

شمارگان ۱۱۰۰

صفحه‌آرا مرتضی فکوری

پروژه گرافیک سپیدار

طراحی جلد بهمن سراج

همه حقوق محفوظ است.

فهرست کتابخانه ملی

سرشناسه پل، ریچارد (Paul, Richard)

عنوان و نام پدیدآور سوگیری رسانه‌ای: چگونه سوگیری و تبلیغات را در رسانه‌ها تشخیص دهیم، ریچارد پل، آلدردا؛ ترجمه مهدی خسروانی.

مشخصات نشر تهران: فرهنگ نشر نو، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری ۱۳۳ص.

شابک ۹۷۸-۶۰۰-۸۵۴۷-۱۳-۶

وضعیت فهرست‌نویسی فیا

موضوع روزنامه‌نگاری -- عینیت: رسانه‌های گروهی -- عینیت

شناسه افزوده آلدردا، لیندا، ۱۹۶۲ - م. (Elder, Linda)

شناسه افزوده خسروانی، مهدی، ۱۳۵۶ - مترجم

رده‌بندی کنگره ۱۳۹۵ پ ۸/ع ۹۷۸۴ PNF۷۸۴

رده‌بندی دیویی ۳۰۲/۲۳۲۲

شماره کتاب‌شناسی ملی ۴۳۵۶۶۴۳

قیمت ۱۱۰۰۰ تومان

مرکز پخش آسیم

تلفن و دورنگار ۸۸۷۴۰۹۹۲-۵

دربارهٔ مجموعهٔ راهنمای اندیشه‌ورزان

۱. مجموعهٔ راهنمای اندیشه‌ورزان، بر اساس «مفهوم‌ها و ابزارهای تفکر نقادانه» نوشته شده است. تفکر نقادانه دانشی است با هدف افزایش توانایی ما در اندیشیدن، استدلال کردن، و نقد کردن.^۱ اما تفکر نقادانه چه فرقی با دانش‌های دیگر دارد؟ تمرکز بیشتر دانش‌ها بر اصلاح یا ارتقای «اندیشه‌های ماست، اما تمرکز نقادانه این‌گونه نیست. تفکر نقادانه بیش از آنکه به اندیشه‌ها بپردازد به «اندیشیدن» می‌پردازد و سعی می‌کند کیفیت اندیشیدن ما را ارتقا ببخشد. ناکفایتی است که ارتقای کیفیت «اندیشیدن» بر «اندیشه‌های ما در همهٔ زمینه‌ها» تمرکز می‌گذارد.

۲. این مجموعه، چنان‌که از نامش پیداست، برای «اندیشه‌ورزان» نوشته شده است؛ هم برای کسانی است که به کارهای فکری جدی‌تری (مثل پژوهش و تدریس و تحصیل) مشغول‌اند، هم برای کسانی که می‌خواهند بهتر بیندیشند تا در زندگی روزمره‌شان بهتر تصمیم بگیرند و کمتر خطا کنند. عنوان‌های کتاب‌ها نشان‌دهندهٔ همین موضوع است:

۱. برای توضیح بیشتر دربارهٔ بخش‌هایی که با * مشخص کرده‌ام به سایت «تفکر نقادانه» یا وبلاگ «سنجش‌گرانه‌اندیشی» مراجعه فرمایید.

مغالطه‌ها، مفهوم‌ها و ابزارهای تفکر نقادانه، هنر پرسیدن، تفکر نقادانه و خلاقانه، تحلیل اندیشه و تفکر علمی، چگونگی یادگیری و تحقیق در یک رشته علمی، چگونه یک پاراگراف را بنویسیم، چگونه یک پاراگراف را بخوانیم، و ...

توضیح اینکه، برای موفقیت در هر شاخه از دانش (فلسفه، پزشکی، مهندسی، روان‌شناسی، و ...) ضروری است که توانایی خوب پرسیدن را در خود ایجاد کنیم. برای این کار چاره‌ای نداریم جز اینکه قابلیت تحلیل و نقد را در برابر دیدگاه‌های گوناگون را در خود پرورش دهیم. باید در تشکیص، مغالطه‌ها ورزیده شویم تا اسیر آنها نشویم؛ باید بیاموزیم که چگونه بخوانیم و راه و روش نوشتن را هم یاد بگیریم تا نوشته‌هایمان منسجم و قوی باشند و ...

روشن است که پروراندن این مهارت‌ها و آشنایی با چنین موضوعاتی سطح اندیشیدن ما را به سطح درک علمی، بلکه در زندگی روزمره و حرفه‌ای افزایش می‌دهد. تمرکز همه کتاب‌های مجموعه (به جز یک عنوان تخصصی، و دو یا سه عنوان که مخصوص معلمان و استادان است) بر چنین مباحثی است.

۳. کتاب کوچک مفهوم‌ها و ابزارهای تفکر نقادانه مبنای همه کتاب‌های دیگر مجموعه است. البته، از آنجا که این کتاب هر کدام از کتاب‌ها به صورت مستقل قابل استفاده باشند،* بیشتر مطالب‌های این کتاب در کتاب‌های دیگر مجموعه تکرار شده‌اند؛ با این حال، بهتر است خواندن مفهوم‌ها و ابزارهای تفکر نقادانه در اولویت قرار گیرد. کتاب‌های زیر نیز محوری‌اند و بهتر است پیش از کتاب‌های دیگر مجموعه خوانده شوند: سنجه‌های تفکر نقادانه، تحلیل اندیشه و تفکر علمی، و هنر پرسیدن.

۴. بیشتر کتاب‌های این مجموعه را به جای ترجمه کردن «بازنویسی» کرده‌ام / خواهم کرد. می‌توانم قاطعانه بگویم که ترجمه کتاب‌ها زحمت بسیار کمتری می‌داشت؛ هم به جهت آسان‌تر بودن ترجمه، هم به جهت مصون ماندن از انتقادهایی که بازنویسی ممکن است در پی داشته باشد؛ با این حال، بازنویسی را بر ترجمه ترجیح دادم. دلیل این ترجیح را در مطالب فصل‌تری در سایت «تفکر نقادانه» بیان کرده‌ام. در اینجا به همین یک جمله اکتفا می‌کنم:

از آنجا که کتاب‌های «مجموعه راهنمای اندیشه‌ورزان» حاوی حواشی هستند، لازم دیده‌ام که برگردان فارسی آنها را از برخی جهت‌ها (سبک، تشریح مطلب، انتخاب مثال‌ها، و انتخاب واژه‌ها) که باید تعریف شوند، و ... با نیاز خواننده فارسی‌زبان متناسب کنم. البته متأسفانه از نظر محتوا هیچ مغایرت یا تضادی با متن اصلی ندارد.

۵. بیشتر وقت‌ها، برای رشد دادن ذهن‌ها با یادگیری یک مطلب جدید باید با واژه‌های جدیدی آشنا شویم یا نه؟ باید و دقیق‌تر از واژه‌های آشنا پیدا کنیم.* در این کتاب نیز، برخی از واژه‌ها ممکن است برایتان جدید باشند یا معنای دقیق آنها را ندانید. ایراد کتاب‌ها در صفحه‌های بعدی کتاب یا در «واژه‌نامه توصیفی» پایان کتاب توضیح داده شده‌اند. این واژه‌ها را با حروف برجسته مشخص کرده‌ام و اگر در تیتراها بوده‌اند به صورت ایرانیک نشان داده‌ام.

۶. سایت «تفکر نقادانه» می‌تواند به شما کمک کند تا شناخت کامل‌تری از موضوع سنجش‌گرانه‌اندیشی (تفکر نقادانه) پیدا کنید و، علاوه بر این، با «مجموعه راهنمای اندیشه‌ورزان» بیشتر آشنا شوید و

اگر تصمیم به خواندن این مجموعه گرفتید، از خواندن آن بهره بیشتری ببرید. اولاً، در این کتاب‌ها از توضیح مفصل درباره برخی موضوع‌ها (مثلاً چستی تفکر نقادانه، اهمیت تفکر نقادانه، و دلیل بازنویسی این کتاب‌ها) پرهیز کرده‌ام؛ چرا که این کتاب‌ها خودشان مختصرند و شایسته نیست که مقدمه‌ای طولانی و تکراری به ابتدای همه آنها اضافه شود. با مراجعه به سایت می‌توانید مطلب‌هایی در این زمینه‌ها مطالعه کنید. ثانیاً، در این سایت فرهنگ آنلاین اصطلاح‌ها و مفهوم‌های تفکر نقادانه را دارد که معنای همه واژه‌های دشوار (یا احتمالاً دشوار) این کتاب‌ها را در آن توضیح داده‌ام. سوم اینکه، از طریق سایت می‌توانید با مترجم این کتاب‌ها آشنا شوید و نقص‌های کتاب‌ها را یادآوری کنید تا بررسی و اصلاح شود. همچنین، می‌توانید پرسش‌های خودتان را مطرح کنید و حتی الامکان سعی خواهیم کرد به آنها پاسخ دهیم. چهارم اینکه، علاوه بر این مجموعه کتاب‌ها و مقاله‌های دیگری در زمینه تفکر نقادانه ترجمه و تألیف کرده و خواهیم کرد که از طریق سایت می‌توانید با این کتاب‌ها و مقاله‌ها، و نیز کتاب‌ها و مقاله‌های دیگران، آشنا شوید و برخی از آنها را از طریق سایت دریافت نمایید.

معدی خسروانی

آدرس سایت تفکر نقادانه: www.ctth.ir

آدرس وبلاگ سنجشگرانه اندیشی: sanjeshgari.blogfa.com

فهرست مطالب

- ۱۱ سخنی با خوانند
- ۱۵ دموکراسی و رسانه‌های خبری
- ۱۸ افسانه‌هایی که بر منطق رسانه‌های خبری سرپوش می‌گذارند
- ۱۹ سوگیری و بی‌طرفی در رسانه‌های خبری
- ۲۴ انواع بی‌طرفی
- ۲۷ تشخیص سوگیری در جریان غالب رسانه‌ای
- ۲۷ تبلیغات و نگارش گزارش خبری
- ۳۲ محافظت از مخاطبان خودی در برابر احساس گناه
- ۳۴ ترویج اندیشیدن جامعه‌محور
- ۳۷ جهت‌دهی به گزارش‌ها برای طرفداری از دیدگاه‌های برگزیده
- ۴۵ چگونه از گزارش‌های خبری متعارف و تبلیغات اطلاعات مفید بیرون بکشیم

- ۴۷ گام‌هایی که باید برداریم تا به مصرف‌کنندهٔ سنجشگر
«خبرها» تبدیل شویم
- ۵۰ آگاهی رسانه‌ها از سوگیری رسانه‌ای
- ۵۱ حساسیت به آگهی‌دهندگان
- ۵۲ حساسیت به حکومت
- ۵۴ حساسیت به منافع قدرتمند
- ۵۶ حساسیت به رقیبان
- ۵۶ سوگواری به سمت چیزهای «تازه» و «جنجالی»
- ۵۸ مصرف‌کنندگان سنجشگر خبرها
- ۵۹ آیا اصلاح رسانه‌ها خبری امکان‌پذیر است؟
- ۶۱ آیا پدید آمدن «جامعهٔ سنجشگر» امکان‌پذیر است؟
- ۶۳ دیدگاه‌های غالب و متفاوت یافتن منبع‌های اطلاعاتی
متفاوت
- ۶۶ تبدیل شدن به اندیشه‌ورز مستقل
- ۶۸ رویدادهای دفن‌شده، نادیده گرفته یا کال‌تزارش شده
چکیده
- ۱۰۱ استفاده از اینترنت
- ۱۰۳ نمونه‌هایی دیگر از منبع‌های خبری متفاوت
- ۱۰۵ سخن پایانی
- ۱۰۷ واژه‌نامهٔ توصیفی؛ شرح برخی از مفهوما و اصطلاح‌های
سنجشگرانه‌اندیشی
- ۱۲۵ واژه‌نامهٔ انگلیسی به فارسی
- ۱۲۹ واژه‌نامهٔ فارسی به انگلیسی

سخنی با خواننده

پشت همه سوگیری‌ها و تبلیغات در رسانه‌های خبری، در همه جهان، منطق یکسان رسانه‌ای قرار دارد. هر جامعه و فرهنگی جهان‌نگری منحصر به فرد خود را دارند. این جهان‌نگری بر آنچه افراد جامعه می‌بینند و نیز بر شیوه نگارش آن به آ، چه تا تأثیر می‌گذارد. رسانه‌های خبری که در چارچوب فرهنگ‌ها، گوناگون جهان فعالیت می‌کنند بازتاب‌دهنده جهان‌نگری همان فرهنگی هستند که [خبر را] برایش تهیه می‌کنند. اما حقیقت آنچه در چهار می‌گردد بسیار پیچیده‌تر از چیزی است که، در چارچوب یک فرهنگ خاص، حقیقت به نظر می‌رسد. هر کسی در هر جامعه‌ای، اگر می‌خواهد خبر را به شیوه سنجشگرانه مصرف کند، باید این حقیقت را بپذیرد و آن را با توجه به این حقیقت مصرف کند. تفکر نقادانه مجموعه‌ای پیش از مهارت‌هاست که [برخی از] ویژگی‌های طبیعی و غریزی موجود در اندیشه انسانی را تغییر می‌دهد.

۱. همه قلاب‌ها از مترجم است، به جز چند استثنا که با علامت * در کنار قلاب مشخص کرده‌ام. - م.

ذهن غیرسنجشگر ناخودآگاه به این سمت می‌رود که حقیقت را بر اساس اصل‌های پنهان زیر تشخیص دهد:

- «فلان چیز حقیقت است اگر من آن را باور داشته باشم.»
- «فلان چیز حقیقت است اگر ما آن را باور داشته باشیم.»
- «فلان چیز حقیقت است اگر ما بخواهیم که آن را باور داشته باشیم.»

- «فلان چیز حقیقت است اگر باور به آن در خدمت منفعت شخصی یا گروهی ما باشد.»

ذهن سنجشگر خودآگاهانه در پی آن است که بر اساس اصل‌های زیر، که گروهی غریزی را تصحیح می‌کنند، حقیقت را بفهمد:

- «من فلان چیز را باور دارم، اما ممکن است حقیقت نباشد.»
- «ما فلان چیز را باور داریم، اما باور ما ممکن است نادرست باشد.»

- «ما می‌خواهیم که فلان چیز را باور کنیم، اما این میل ممکن است ما را گرفتار پیش‌داورن کند.»

- «باور به فلان چیز منفعت شخصی یا گروهی ما را تأمین می‌کند، اما منفعت شخصی و گروهی ما هیچ ربطی به حقیقت ندارد.»

پوشش خبری غالب در یک جامعه بر اساس اصل‌های زیر عمل می‌کند:

- «ما چرا از نظرگاه ما چنین به نظر می‌رسد؛ بنابراین، ما چرا چنین است.»

- «اینها واقعیت‌هایی هستند که شیوه نگاه ما به موضوع را پشتیبانی می‌کنند؛ بنابراین، اینها مهم‌ترین واقعیت‌ها هستند.»

- «این کشورها با ما دوست‌اند؛ بنابراین، این کشورها شایسته ستایش‌اند.»

- «این کشورها با ما دوست نیستند؛ بنابراین، این کشورها شایسته انتقادند.»

- «این گزارش‌ها بیشترین جذابیت یا هیجان را برای خوانندگان ما دارند؛ بنابراین، اینها مهم‌ترین گزارش‌های خبری‌اند.»

خراندگان سنج‌گر خبرها تک‌تک این اصل‌ها را معکوس می‌کنند. این کار نحوه انجام این کار را توضیح می‌دهد و بنابراین تأثیر سوگیری و تبلیغات بر اندیشیدن افراد را کاهش می‌دهد.

ریچارد پل (کانون سنجش‌گرانه‌اندیشی)

بنیاد پلدر (بنیاد سنجش‌گرانه‌اندیشی)